

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

**РЕДАКЦІЯ
І АДМІНІСТРАЦІЯ:**
Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто пот. н.з. 143.322.
Адреса для телеграм:
„Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає
від 1-го год. передпол.
Реклама не зберігається.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно в краю 4/20 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ:
В Америці 1 дол., Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 7/50 зл., Німеччині 7/50
зл., Швейцарії 5 шв. фр.,
Чехословаччині 30 ч. к. Руму-
нії 150 лей, Болгарії 7/50
зл., Австрії 7/50 зл. Збиток
адреси 1 зл.

**В справі оголо-
шень звертатися
до Адміністрації.**
ЦІНА
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
17 сот.

Кровосумішка.

Справа гарантійного пакту у відношенні до Польщі міняється кожного дня — як в калейдоскопі. В останніх днях висунуто на потіху ідею східно-європейського пакту. Та ця осолоджуюча ідея є так лаптею від адмінстрації, як нпр. ідея європейської федерації.

Польська дипломатія, а за нею польська преса, вичаровувала з себе всі тони тонкої екілібристики, щоб тільки підтримати оптимістичні настрої в польському громадянстві. Та сьогодні стає ясним, що у Франції й Англії поминено зовсім справу безпеки Польщі. Змагаючи до власної безпеки, стараючись відхилити від себе в близькій чи дальшій будучині „чашу горя“ в формі німецького реванжу, Франція пішла на уступки. Вона зреклася права перемаршу чеської Надренії (на випадок німецько-польської війни) в користь Ліги Націй. Крім того, зайнята своїм важким фінансовим положенням, Франція не може думати про війну, тільки про мир.

Демілітаризація Надренії, згода на відмову перемаршу, віддання Італьї т.зв. наглядної напасті під окуп Ліги Націй, робить ілюзорним французько-польський союз.

Ось факти, з якими око в око стає польська політика, яких вона дала не може закрити, з якими мусить поважно й журливо рахуватися. Очевидно, зовсім несподівано Польща спадає з педесталу „оборони і валу проти східного варварства“, а тратить в значній мірі характер непокликаного месіяніста, а стає в один ряд зі звичайними смертельниками, яким інстинкт самозбереження наказує дбати про власну шкуру.

Забезпечення своєї власної шкури шукає тепер Польща в Москві. Як це не дивно, а так справді є. Ми вже мали нагоду вказувати на відповідні голоси польської реакційно-націоналістичної преси. Але з другого боку теж маємо до діла з тим самим явищем. Москва палає незвичайною любов'ю до Варшави, радянська унія шукає союзника в Польщі. Офіційні „Ізвестія“ твердять, що Польща поправляється у відношенні до радянської унії, що зміна міжнародних відносин примушує польську республіку шукати зближення до своєї великої східної сусідки.

Така політика Польщі припадає до шпоби Москві. Мовляв — сама історія ставить перед обома державами домагання створити тріаційні дружні відносини, не оглядаючи на різницю державних систем в обох краях.

Польська реакція поквапно приймає ці вісти. Думка її про польсько-радянський союз є одностайна і давно устійнена.

„Супроти нашого нещасного географічного положення — пише „Слово Польське“ — між двома великими, всі годяться на те, що мусимо зберегти чуткий оборонний фронт проти Німеччини, з якою по-вільному є неможливо, чого свіжком граємо, а особливо вразити як найбільш ворожі відносини з Росією, з якою порозуміння є неможливо і бажано.“

Та відповідає зрозумілому націоналістичній партії німці союзників Франції, бо воно було би знаменитою забезпечкою миру в Європі.

Ось які дозволи йдуть між володарями Кремлю і керівниками польського державного корабля і польської прилюдної думки. Контрагенти в Риги готові створити один фронт, побрататися в шпиків союзницьких обіймах.

Маючи на увазі привіт, що відітхує визнанням евангелії III. Інтернаціоналу і поклонників крайнього шовінізму, можна б думати, що тут хитрують, що Москва лякає Німеччину союзом з Польщею, а ця остання, будучи в гіршому положенні, намагається тим способом виторгувати опіку Англії, примусити її гарантувати польські західні границі. Та вістка про приїзд Чічеріна до Варшави аказує, що тут не лише йде хитра гра, але що мається на погляді важливі справи. Перед двома днями радник рад. посольства у Варшаві п. Бєсєдовський повідомив польське міністерство закордонних справ, що комісар аак. справ радянської унії Чічерін в неділю з'явиться у Варшаві і на протязі кількох днів відбуде низку конференцій в економічних і політичних справах. Поява Чічеріна в польській столиці є нашою важкою подією, що можна пройти мимо неї. Видно, що переговори між Москвою і Варшавою зайшли вже дуже далеко, коли керівник одної з найбільших держав світа офіційно запропонує свій приїзд у Варшаву.

Ідея польсько-радянського, а радше польсько-російського порозуміння не нова. Все, коли на міжна-

родній арені справи укладаються для Польщі некорисно, ця ідея набила все більших признаков здійснення. Тепер входить вона у фазу поважного розгляду і можливого конкubinату.

В теперішній добі нема нічого неможливого у світі. Зрештою, коли можливим є перехреснувати у зв'язному й ростичному світі, то чому мало б воно бути виключене в державному. Принцип є принцип, а життя життям. Якраз власники червоного Кремлю є геніями компромісу, що вміють зберегти принцип невинності і здобути практичний капітал. Вони є запристраженими, класичними угодовцями в кожній силі, яка може вийти їм на користь, зміцнити їхнє становище, поставити їх хоч на якийсь час у вигідніший положення.

Заключення варшавсько-московського порозуміння на довгий час стабілізувало відносини на сході, утверджувало існуючі границі аж до хвилі, коли Москва настільки опанувала Варшаву, себ-то так далеко посунула свій протекторат, що нпр. Войков грав би ролю Штакельберга чи Реліна.

Ця політична кровосумішка в нинішній час вселяє повсюдної моралі не є виключена. Це взаїмне притягання двох крайностей може дуже глибоко відбитися на наших положенні і взагалі на долі українського народу та його змагань. Тому „saveant consules“, бо оскільки рижський трактат є сто разів важливіший від рішення Ради Амбасадорів, оскільки новий акт польсько-російського дружби був би сто разів важливіший від рижського трактату і рішення Ради Амбасадорів, закупі взявши.

Ф. Ф.

Наша хліборобська руїна і влада.

Сьогорічний рік — рік великих урожаїв в цілому світі — ні в чім не був ласкавий для Східної Галичини. Надійні вигляди в перших часах перекреснилися живловими повенями, які навістили край наш при кінці червня і в перших днях липня н. р. Над населенням Галичини висить мареву господарської катастрофи.

На основі матеріалів зібраних повітовими відділами розміри шкід, які поробили самі лише вилливі рік, представляються ось як:

Повени захопили 14 повітів воєводства станославського, 16 повітів львівського, 1 тернопільського, а 20 краківського, разом 51 повітів. Візьмим під увагу лише воєводства львівське і станославське і пригляньмося їх втратам. В обох воєводствах навістили повени з доливи Сану, Дністра, Пруга і їх допливів 1100 громад, причім зруйнували 47.750 господарств, а з 238.750 членами родин. Повени затопили швидко і знищили 91.576 гектарів управних ґрунтів і ушкодили 1599 господарських будинків, засипали намулом і пісками 3974 гектарів.

Сума шкід оцінена разом на 23.839.000 золотих, причім 22 міліони припадають на самі річкові долини, решта на будинки (около 700.000), доходи і т.д. Найбіль-

ші шкоди понесли повіти: Перемішль (2.549.000 зол.), Ярослав (2.490.000 зол.), Долина (2.358.000 зол.), Рудки (2.131.000), Самбір (2.259.000), Станиславів (1.948.000) Калуш (1.527.000), Жидачів (1 міл. 326.000), Стрий (1.147.000 зол.) Інші повіти потерпіли шкоди трохи менші, але деякі сягають до 1 міліона золотих.

Як візьмемо ще на увагу знищення, що прийшло в деяких українських повітах краківського воєводства і дев'ять громад в буцацькім повіті станиславського воєводства, то цифри вийдуть значно вищі.

До цього приходять ще шкоди в регуляційних і меліораційних роботах, які оцінено в обох воєводствах на около 4 міл. зол.

Та на цім ще не кінець. Цього року знищили гради в багатьох громадах збори до тла, а через безнастанні дощі нема майже ніде паші для худоби; барабола гниє. І тут шкоди виносять також найменше 20 міл. золотих.

Такий стан, а відтак безжальна податкова державна шруба, що ізза фінансової кризи антикрас останні соки з найбільш податного хліборобського населення, довели хліборобське населення до крайності. Нині податкова алада може витиснути від цих потерпів-

ших хліборобів податки і збори кредитів лише дорогого секвестрації речей рухомого майна та ліквідації нерухомого, а в ніякому разі не видусить від них готівки, бо її нема не лише в потерпілих від стихійних нещастів але й у тих господарів, які не впади жертвою стихії. Таке величезне висислення ще завсіди наслідком катастрофальних попередніх літ. До того ще ціни збіжжя залежні від міжнародних торгових цін нині є такі низькі, що не йдуть в парі з коштом продукції, і власники не є в силі навіть покрити ціною запасів збіжжя своїх давніх зобов'язань та незвичайно високих податкових претенсій. Тим більше годі вимагати цього від рідників, що потерпіли такі великі шкоди. Тому поспішали до влади представлення, просьби, рекурсії.

Міністо скарбу прем'єр Грабські, по довгих і настійливих жаданнях представників хліборобського населення дав себе вкінці переконати, що в Галичині і цей рік щодо земельної продукції не є світлим, та що хліборобське населення Галичини не в силі платити. Тож обіцяв поміч.

Думав би хто, що п. Грабські поведе акцію в напрямі поліпшення долі потерпілих через відписання або відложення податків, відложення платності державних кредитів, мораторії для передвоєнних і теперішніх приватних довгів, через більшу матеріальну поміч для потерпілих у формі нових кредитів, грошових чи збіжжєвих допомог на засів, через регуляцію пониження рік та потоків, меліорацію пониження дощів, мостів і плів, і що таким робом державна поміч буде дійсно видатна, безосередня і посередня, — ця остання: через уділення бідним селянам нагоди виробітків.

Але цього зовсім нема. Щіла поміч полягає лиш в тім, що міністер Грабські дозволив відложити платність кредитів, уділених державою в грошах чи в збіжжю в 1924 році на осінні засіви, до осені 1926 року, але й то лише тим рідникам, які цього року потратили аж більше ніж половину зборів. (Гл. комунікат С. Господаря в „Ділі“ ч. 205). Отже вся поміч, більше ніяка. Кожному ясно, що це крапля в морі, яка ще з'явиться від доброї чи злої волі старостів, котрі мають опініювати, чи даний господар утратив 49 прич. зборів!

Виправдування уряду, що ось державний скарб немає сили спромогтися на більшу поміч для галицького селянства, бо сам він потрапає у загальну — господарську скруту, є малою потіхою для селянина. Нинішню катастрофальну кризу польського державного господарства викликала фінансова і сподарства викликала фінансова і загальна політика того самого таки прем'єра Грабського і його попередників. Для нас нинішнє положення українського села може бути хіба одним досвідом більше, який спонукає нас до тривалої організації, яка єдино і в часах елементарних лих може поміти нашою селу з допомогою.

Хто є фаталістом, може шукати теж потіхи у біблійній навії: „Дав Бог колись у багатім Єгипті 7 літ худих, по яких прийшли товсті“. Календар каже, що ось ми на сьмий худий рік наших гараздів під польщею.

М. Твориняло.

Проти польонізації українського шкільництва.

Протестуюче віче в Коломиї.

В неділю 13. ц. м. відбулося в Коломиї віче, на якому столиця Покуття прилучилася до протесту Львова, Перемишля і Тернополя проти польонізації українського середнього шкільництва. Мимо крайню несприятливу погоду в салі „Народнього Дому“ зібралося повне число громадян. Віче очолював о. декан Русин. Проводив п. Черняк, секретарював п. Обрісків.

Реферат про положення українського шкільництва, тісний зв'язок кампанії проти української школи з вшехпольським пляном польонізації зах. українських земель і оборонні засоби з нашого боку — висловив п. М. Струтинський зі Львова.

Ухвалено резолюції, одиначіні з резолюціями тернопільського віча.

Важну справу порушив д-р Кузьмич, а саме справу підручників української мови, які накидує львівська кураторія українським школам. Бесідник відчитав один уступ з підручника для народніх шкіл, в якому вмовляється в дівчорі, що західно-українські землі є власністю польського народу, в якому накидується Українцям по цей бік риської лінії назву „Русини“. Вшехпольські „педагогі“ хочуть таким чином вкорінити в українську дівчорі почуття окремішності від Великої України.

На внесок бесідника ухвалено за протестувати проти таких „педагогічних“ методів кураторії і візвати українські відповідальні чинники до якнайрішучішої боротьби з ними.

Радянська Україна.

Дніпрострой.

На пресній ВУЦВК для 26. серпня розглядалася справа гідротехнічних і регуляційних робіт на Дніпрі, в околиці дніпровських порогів. Проектуються побудувати електричну станцію нижче Кичкарського мосту, в 300.000 кіловат-год. з розрахунком 1.200.000 кіловат-год. Виконання цієї роботи, яка вимагає будови великих гаток, розраховується на 6 літ і буде коштувати 430 мільйонів карбованців. Електричний ток буде передаватися в близькі міста і

промислові центри південної України, а навіть до Харкова. Заплановані між Дніпро-Дніпровське до Лебазького буде передана на електрику.

Гідротехнічні роботи на Дніпрі забезпечать глибину ріки під Запорожжям і Катеринославом на 4,2 метри, а це дасть можливість переплутати глибоко сидячим бар'яжам під Катеринославом до Херсону. Нижній Дніпро, за порогами, проектується зробити глибоководним від Запорожжя до Херсону, доступним для великих морських кораблів. Це буде досягнуто через побудування двох гаток. На острові Хортиці має бути побудована вітряна гавань.

У зв'язку з гідротехнічними роботами на Дніпрі проектується поширення металургічної промисловості в Запорожжя, Кочетову Ролю, Миколасів, Катеринослав, Юзівку, Нікополь, а також перебудова Запорожського залізничного вузла і будова нових залізничних доріг. („Правда“, 28/8.)

Відчуження української цукрової промисловості від союзу.

Ми подали поштою вістку, що Придніпровський окружний виконком позаяв ухвалу про бажаність переселення центральних установ цукрової промисловості з Москви на Україну, з увагою, що про це не думають у Харкові. Показується, що у Харкові також про це не думають. Як доносили московська „Правда“, спроста ця розглядалася на пресній Всеукраїнській Раді Народнього Господарства й узяно за необхідне відділити цукрову промисловість України від всесоюзної. Необхідність відділення викликується тісною залежністю цукрової промисловості від місцевих умов. Треба до цього замітити, що властиво не про відділення річ іде, бо нема від чого відділяти, вся цукрова промисловість зосереджена на Україні, а лише про перенесення органів, які управляють українським цукроварством, з Москви на Україну. Але, здається, це не так легко піде...

Державний бюджет України.

Пrelімінar бюджету України на 1925/6 рік виказує в прибутках 70,2 мільйонів карб., у видатках 621,6 мільйонів карб. Надлишок піде до загальносоюзної каси на загальносоюзні потреби.

За перенесення центру цукрової промисловості на Україну.

Придніпровський Окружний Виконком прийняв резолюцію, в якій улажає доцільним, щоб центр управління цукровою промисловістю, яка вся зосереджена на території України, був перенесений з Москви на Україну. (Пр. Пр.)

Сумно, що про це говориться в глухих місцях, яким є Прилуки, а нічого в цій справі не робиться в Харкові і Києві. І не тільки в справі цукрової промисловості, а й цілого ряду інших галузей економічного життя керівництво це зосереджено в Москві, хоч Москва в тих галузях економічного життя (коли справу розглядати в союзному масштабі), або ніякої ролі не грає, або ця роль є підрадянська.

Колективізація сільського господарства.

На центральній комісії неможлими селами у Харкові, в доповіді про колективні господарства було зазначено, що 40 пр. неможлими селами не мають інвентарю й для них нема нішого виходу, як об'єднання в колективи. Про самі колективні господарства позано такі відомості: На 1. січня п. р. було 5074 колективи, а на 1. квітня 6074. В середньому один колектив обіймає 11 родичів і 52 їдців та 120 десятин землі. Переважаючи часті члени ко-

лективів — неможлими (80 пр.), решта середняків. Копсько розвиваються колективні там, де не переведено землевласників, а це землевласників об'єднано по кооперативах на 25 пр. вище, як індивідуальних (Пр. Пр. 20/8).

Новопіднесені померлі багатства Волині.

Професор Бельський перевів геологічне обстеження Волині, яке виявило невичерпальні і незліченні цілі підземні багатства. В житомирській околиці знайдено коло тисячі жуп, в яких багато шпату, а між 17 незліченно білого мазу. В околицях Ушчирки знайдено графіт, коаліт і гітійський залізняк, а якого вироблюють кріпцю, гірський димчастий консталь і топазіт. У річці Гнилопії знайдено радіо-активний грав. (Пр. Пр. 18/8)

Подвобиці

про смерть і похорони Володимира Самійленка.

Ми одержали відомості про останні хвили життя Володимира Самійленка та його похорони в Борщі під Києвом.

Помер він 12. серпня в 5 год. вечора. Напередодні ще виводили його на ганок на сонце. В цей день він дуже амінявся-зблід, очі якимось відразу позаяпали, але ще навіть читав. Пообідав і ліг увечері спати досить швидко. Проспав цілу ніч, як не спав шість місяців. Ранком прокинувся в 8 год., трохи написав чаю, знов почитав, а далі заснув. На двір на сонце вже його не могли виводити, бо дуже був слабкий і не міг повернутися. Голос його зробився хриплим. Ще балакав про переїзд до Сорочинців доживати віку, де народився і де пройшли диточі роки. Все чекав на „пенсію“ і в день смерті казав — „колиж це мені призначать пенсію, колиж це буде“. Вислухав сам собі живчик і сказав, що живчик млавий. Попрохав, щоб покликали лікарку Віру Матушевську, але вона в той час була в Києві. Він то сидів, то лежав на ліжку, потім почав ходити по хаті. Обличчя було бліде й холодне. Попрохав цигарку й двічі потягнув, потім попросив порошок камфори, а опісля валеріанових крапель. Попрохав, щоб покликали хоча фельчера, який прийшов і зробив йому вприскування камфори. Але хворий вже тихо відходив, кілька разів зігнув і заснув на віки.

Про смерть Волод. Самійленка на другий день ранком повідомили Академію Наук і прохали коштів на похорон, але в Академії також в той час не було грошей і сказали, що можуть бути лише за якийсь пару днів. Тоді секретар мі-

сцевого комітету п. Маковський (Галичанин) ледь роздобув п'ять-десять карбованців і звернувся зі зякником до парохіян української церкви, які дали дошки, самі зробили труну, а одна учителька дозволена зрубати на своїй леваді березу, в якій поставили високого хреста. Труну оббили жовтими калінокором а зверху труни поклали хрест із полошок.

На похорони приїхали з Києва український єпископ Стороженько, очин священник, один діакон, хор із церкви св. Софії, також Володимир Черівський. Вони привезли зі собою червону китайку, покрили нею труну, та запорожський поє, який несли впереді жалібного походу. Напередодні похорону в п'ятницю лікар Віра Матушевська і д-р Мережинський набальсмували тіло небіжчика, щоб довше спинити швидке розкладання. Похорони відбулися в суботу в год. 5 по полудні. Багато народу приїхало з Києва. Труна потонула в квітах. Промови казали єпископ Стороженько, Людмила Старицька-Черняхівська, яка звернулася до нього, як до товариша молодих років, представник від Української Царковної Ради В. Чехівський і інші. Проф. М. Грушевського на похоронах не було і ніби він шліком байдуже прийняв вістку про смерть В. Самійленка. Похорони головним чином уладили селяне на свої кошти, вони зробили труну, хрест поставили, викопали яму, правили панахиди і після похорону улаштували помпальний обід на 70 душ. Багато допомагала хворому В. Самійленкові лікарка д-р Віра Матушевська; вона була постійно біля нього, скрашувала його останні життя, майже на її руках та своїй дружині він і помер.

ОЛ. САЛІКОВСЬКИЙ.

До спогадів бувшого гетьмана.

Тільки-що вийшла у світ пята книжка „Хліборобської України“. Це великий том, що обіймає 398 сторінок і містить 12 статей.

Я не збираюся реферувати зміст цих статей, а хочу зробити лише кілька уваг, переважно фактичного характеру, з приводу тої статті, що напевно зверне на себе найбільшу увагу ширшої суспільності. Це споминок був. Гетьмана Скоропадського. Як свідчить дата під ними, вони написані в 1919 р. Автор розповідає, як у нього виникла думка про захоплення верховної влади на Україні та як його пляни були переведені в життя. Усе це дуже цікаво, викладено в добром тоні, до певної міри правдиво, і поважний заклад, який можуть зробити в Скоропадському добре поінформовані в тодішніх подіях сучасники, це те, що він дещо не договорює, аживає загальників там, де потрібні ясноти, точні та докладні вказівки, надає деяким речам не ту назву й оцінку, які їм об'єктивно належать.

А дещо важливе просто оминає. Все це разом утворює певну тенденційність мемуарів, надає їм характер апології навіть там, де була б більш на місці чистосердечна сповідь. Автор ніби старастесь утримати цілковиту безсторонність, та це йому, взагалі кажучи, не вдається. Неприємних йому людей, як наприклад свого бувш. співробітника і фаворита п. Дм. Донцова, Скоропадський не вагається схарактеризувати досить докладно (стор. 62), тимчасом, як цілу низку негативних типів, що може найбільше його скомпромітували, він дуже делікатно обходить або старастесь виправдати.

Найбільш цінним у спогадах п. Скоропадського треба визнати власне категоричне визнання, що він мусів у своїй акції опертися на клас (підкреслення моє О. С.) на переіменованих в „Союз Хліборобів“, „Союз Землевласників“ (стор. 85). А цей Союз сам Скоропадський змальовує в таких висловах: „У більшості членів „Союзу Землевласників“ чомусь було переконання, що увесь світ буде за них; що Німці відновлять все старе; що все, що тоді переживалося, було лише тимчасове; що хтось обов'язково мусить поверну-

ти все до старого і для чого — мовляв — робити уступки, коли можна одержати все своє назад“ (стор. 59). До цього треба додати, що Союз Хліборобів (Землевласників) складався на 99 пр. з російських або зросійщених дідачів, — так званих „зубрів“. З особливою вдячністю п. Скоропадський згадує про члена цього Союзу подільського дідача Гіжицького, який виявив незвичайну енергію в своїй допомозі йому... Зазначу до речі, що я особисто знав п. Гіжицького, колишнього Гайсинського маршала, „камер-юнкера“ чи навіть „камергера“, заїлого реакціонера, крайнього московського націоналіста і непримиреного ворога українського національного руху. Як що такі пани дійсно були найближчими співробітниками гетьмана і як що єдиною базою для останнього служила московська по суті організація дідачів, то не треба спеціального пояснення, чому політика гетьманського уряду несла в собі стільки антиукраїнських тенденцій і так хилилася до Москви. Під цим поглядом набірають шліком певного змісту і власні слова Скоропадського, що він вважав погрібним „не культивувати в Українцях особливий зневажливі до Росії і не на-

кидати силоміць української культури, знаючи, що для розвою всякої культури далеко більше корисний її повільний органічний зріст“ (стор. 63). Точніше-то це саме говорили тоді і московські кадеги, страшенно обурені українізацією двох київських гімназій (з загального числа восьми) та подібним до цього „накидуванням“ силоміць української культури на українській землі...

В однім з уривків моїх спогадів, що були надруковані в „Пілі“, я між иншим зазначив, що Скоропадський перевів свій переворот за допомогою московських офіцерів, яких скликав до Києва з різних кішів, і що одночасно з переворотом були видані накази про арештування кількох українських діячів, у тому числі і мене. Один з визначних гетьманців, відомий учений, дуже скептично поставився до моїх вказівок, а тепер він сам прочитає в спогадах Скоропадського такі рядки: „Зараз же я покликав до себе полковника Сахна-Устимовича і полковника Каракуза і доручив негайно набрати офіцерів... Гіжицькому також було доручено вербувати офіцерів і зібрати відомості про всіх тодішніх видатніших громадських діячів“ (стор. 74).

